

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

จากการพัฒนาประเทศไทยในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2504 จนถึงฉบับที่ 8 พ.ศ. 2544 เป็นเวลา 40 ปีที่ผ่านมา เป็นกระบวนการที่มุ่งในลักษณะการพัฒนาเฉพาะทาง ไม่ใช่การพัฒนาแบบองค์รวม ส่วนใหญ่เป็นการพัฒนาโดยเลียนแบบตะวันตก ทั้งในทางเศรษฐกิจที่มุ่งพัฒนาขนาดใหญ่หรือมหัพภาค ด้านสังคมที่มุ่งเน้นการบริโภคนิยม ยึดความสะดวกสบาย ฟังพากคนอื่น ใช้เงินนำหน้าปัญหาตามหลัง ด้านการเมืองมีการซื้อสิทธิขายเสียง ส่วนการพัฒนาไม่คำนึงถึงความสอดคล้องและเป็นไปตามความต้องการของท้องถิ่น ปัญหาต่าง ๆ นับวันที่จะสลับซับซ้อน ทวีความรุนแรงจนยากแก่การแก้ไข โดยผู้ใดผู้หนึ่งหรือส่วนใดส่วนหนึ่ง ภาครัฐบาลหรือภาคเอกชนแต่เพียงผู้เดียว ต้องอาศัยภาคประชาชนหรือประชาสังคมร่วมมือกันหาแนวทางแก้ไขวิกฤตชาติ กล่าวคือ มีการพัฒนาแบบองค์รวม เน้นการทำงานแบบมีส่วนร่วม มีการแลกเปลี่ยนความรู้ และสังคมเรียนรู้ที่นำไปสู่การจัดการความรู้โดยการลงมือกระทำร่วมกับรัฐและตรวจสอบรัฐ กลุ่มองค์กรชุมชน เครือข่ายถือเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะขับเคลื่อนมีคุณค่าในการพัฒนา แต่กลุ่มองค์กรชุมชนเครือข่ายคืออะไร ทำงานอย่างไร ทำไมบางกลุ่มองค์กรชุมชนเครือข่ายจึงประสบความสำเร็จ และกลุ่มองค์กรชุมชนบางเครือข่ายไม่ประสบความสำเร็จ ดังนั้นภาคประชาชน ชาวบ้าน คนในชุมชน องค์กรในชุมชน เจ้าหน้าที่ในภาครัฐ นักพัฒนา คนในพื้นที่ นักวิชาการของสถาบันต่างๆ จะร่วมกันเรียนรู้ และเสริมสร้างพัฒนาเครือข่ายได้อย่างไร การจัดการในกลุ่มองค์กรชุมชนในเครือข่าย การเรียนรู้สวัสดิการ วิชากิจชุมชนควรเป็นอย่างไร กลุ่มองค์กรชุมชนในเครือข่ายเมื่อสร้างขึ้นมาแล้วจะทำหน้าที่อย่างไร ชุมชนจะได้ประโยชน์อะไรบ้าง ล้วนแต่เป็นคำถามที่ยังต้องการกระบวนการวิจัยอีกมาก (วิจารณ์ พานิช. 2546 : 3)

นอกจากนั้นผลจากการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในช่วงสี่สิบปีที่ผ่านมาดังกล่าว ยังพบว่าการพัฒนาที่แล้ววาล้มเหลวและไม่ยั่งยืน เพราะถ้ายั่งยืนจริง ชาวไร่ชาวนาคงไม่เป็นหนี้สิน และไม่มีทางออก ป่าคงเหลือมากกว่านี้ ดินคงดีและสมบูรณ์กว่า น้ำคงไม่เน่าเสีย ทรัพยากรทุกอย่างยังคงมีมากพอ เพื่อแบ่งปันกันใช้ การทำให้ทันสมัยที่ผ่านมาทำให้คนไทย โดยเฉพาะในชนบทและคนยากจนในเมืองสูญเสียความเชื่อมั่นในตนเองจนเกือบหมดสิ้น สูญเสียเพราะระบบของสังคมทำให้เป็นเช่นนั้น ระบบการศึกษา ระบบสาธารณสุข ระบบการปกครองและการพัฒนา การสอนให้คนดูถูกพ่อแม่ของตนเอง เพราะท่านเรียนจบเพียงประถมศึกษาปีที่ 4 ดูถูกภูมิปัญญา

ท้องถิ่น เอาปริญญาเป็นตัวชี้วัดความรู้ ดูจากความสามารรถในการทำมาหากิน การรักษาโรค การอยู่แบบพอเพียง กล่าวได้ว่า การพัฒนาแบบเอาเงินนำหน้า ปัญญาตามหลัง ยิ่งปฏิบัติก็ยิ่งทำให้ผู้คนจนลงชุมชนอ่อนแอ และล่มสลาย ครอบครัวยุ่งแย่งแยกและแตกไปคนละทิศคนละทาง ทุกคนดิ้นรนหาทางรอดพ้นเพื่อหลุดพ้นหนี้สิน (เสรี พงศ์พิศ. 2544 : 2-5)

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2549 : 5) ได้ระบุสาระสำคัญส่วนหนึ่งในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2549 – 2554) สถานะ ด้านชุมชน พบว่า สังคมไทยได้ปรับตัวเข้าสู่ยุคของการเปลี่ยนแปลงจากชนบทสู่เมืองอย่างต่อเนื่อง ขณะที่การพัฒนาชนบทกับเมืองมีลักษณะแยกส่วนส่งผลให้เกิดความไม่สมดุลของการพัฒนาของชุมชนชนบท อย่างไรก็ตาม กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาและการจัดการความรู้มีมากขึ้น ส่งผลให้ชุมชนมีการรวมตัว รวมกลุ่มและมีการเรียนรู้ร่วมกัน ทำให้สามารถจัดการกับปัญหาที่มากกระทบกับชุมชนได้ในระดับหนึ่ง พร้อมกับมีการเตรียมความพร้อมของท้องถิ่นให้สามารถปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น และมีกลไกการบริหารงานให้พร้อมรับการกระจายอำนาจ โดยภาครัฐได้ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้เพื่อการจัดทำแผนชุมชนแล้ว 3,657 ตำบล การส่งเสริมกระบวนการประชาคมในการจัดทำแผนของส่วนท้องถิ่นและอำเภอ รวมทั้งการพัฒนาศักยภาพของผู้นำชุมชน การสร้างเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน และกระบวนการมีส่วนร่วมสร้างงานสร้างอาชีพให้แก่คนรุ่นใหม่ด้วย ทั้งระบบคุณค่าของสังคมไทยในเรื่อง จิตสาธารณะ ความเอื้ออาทร และการช่วยเหลือซึ่งกันและกันเริ่มเสื่อมถอย อย่างไรก็ตาม สังคมไทยยังมีผู้นำการพัฒนาโดยเฉพาะผู้นำชุมชนและปราชญ์กระจายอยู่ทุกพื้นที่ประมาณ 1.7 ล้านคน และมีบทบาทสำคัญเป็นแกนหลักในการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนทำให้มีชุมชน ต้นแบบที่มีความเข้มแข็ง สามารถเป็นแบบอย่างเพื่อเรียนรู้และประยุกต์ใช้อยู่ที่ทุกภูมิภาค ขณะเดียวกันพฤติกรรมการค้ารางวัลชีวิตและการปฏิสัมพันธ์ของคนในชุมชน ทำให้มีความสะดวกมากขึ้นแต่มีสุขลดลง มีรายได้น้อยพอรายจ่าย มีหนี้สินเพิ่มขึ้น และความสัมพันธ์ของคนในชุมชนลดน้อยลงในลักษณะต่างคนต่างอยู่มากขึ้น

พร้อมกันนี้สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติแห่งชาติได้ระบุเพิ่มเติมว่าวิกฤติเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นสะท้อนถึงความไม่สมดุลของกระบวนการพัฒนาประเทศประกอบด้วย การที่ประเทศไทยก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างรวดเร็ว ขณะที่กระแสโลกาภิวัตน์ได้นำพาระบบ เศรษฐกิจยุคใหม่และการสื่อสารไร้พรมแดนเข้ามา ความรวดเร็วของการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี ภาวะความเป็นเมืองมากขึ้น และพฤติกรรมบริโภคนิยมแบบโลกตะวันตก ล้วนส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชนทั้งสิ้น ปัจจัยดังกล่าวจะเป็นภัยคุกคามหากชุมชนขาดความรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ขณะเดียวกันอาจเป็น

โอกาสในการพัฒนาของชุมชนได้เช่นกัน หากชุมชนสามารถปรับตัวและใช้ประโยชน์จากบริบท การเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม

ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาสภาพเบื้องต้นชุมชนในพื้นที่จังหวัดร้อยเอ็ด โดยสรุปพบว่าจากการสำรวจประชากรเพื่อการแก้ไขปัญหาสังคมและความยากจนเชิงบูรณาการ จังหวัดร้อยเอ็ด มีผู้จดทะเบียนตั้งแต่ วันที่ 5 มกราคม 2547 ถึงวันที่ 17 มกราคม 2551 มีทั้งหมด จำนวน 378,748 คน ประกอบด้วย คนเร่ร่อน 79 คน ผู้ประกอบอาชีพผิดกฎหมาย 264 คน ถูกหลอกหลวง 1,602 คน นักเรียนนักศึกษาต้องการมีรายได้จากอาชีพที่เหมาะสม 6,865 คน คนจนไม่มีที่อยู่อาศัย 28,608 คน ไม่มีที่ทำกิน 94,265 คน หนี้สินภาคประชาชน 234,133 คน และอื่นๆ 12,969 คน (โครงการแก้ปัญหาความยากจนจังหวัดร้อยเอ็ด, 2547 : 7-12) ตัวเลขที่มาจดทะเบียนดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าการใช้นโยบายการพัฒนาประเทศด้วยการสร้างความทันสมัยโดยการเน้นความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจส่งเสริมการผลิตเพื่อทดแทนการนำเข้า และส่งเสริม การส่งออกนั้น ก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ มากมายในระดับหมู่บ้านในจังหวัดร้อยเอ็ด โดยเฉพาะปัญหานี้สินภาคประชาชนที่มีประชาชนมาลงทะเบียนคิดเป็น 62 เปอร์เซ็นต์ และปัญหาขาดที่ทำกิน 25 เปอร์เซ็นต์ ของปัญหาทั้งหมด

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้นชี้ให้เห็นว่าประชาชนจังหวัดร้อยเอ็ดมีปัญหา และอุปสรรคที่เกี่ยวกับการพึ่งตนเอง ดังนั้นผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด เสริมสร้างให้สังคมไทยอยู่เย็นเป็นสุข ด้วยวิถีปฏิบัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ชุมชนที่พึ่งตนเองได้ จึงเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชน โดยที่ยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาจะช่วยสนับสนุนส่งเสริมให้ชุมชนสามารถจัดกิจกรรมที่เป็นองค์รวม มีกระบวนการเรียนรู้และการจัดการความรู้ร่วมกันของคนในชุมชนด้วยทุนทางทรัพยากรและศักยภาพของชุมชน มีการผลิตเพื่อเลี้ยงตัวเองอย่างพอเพียงพึ่งพาตนเองได้ มีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันทั้งภายในและภายนอกชุมชนบนพื้นฐาน การเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม นำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข เกิดความสมานฉันท์ มีการอนุรักษ์ พัฒนาและใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพที่มีอยู่ได้อย่างเหมาะสมยิ่งขึ้น นำไปสู่สถานะดินค้ำน้ำชุ่ม ป่าไม้ พืชพรรณ สัตว์ป่าอุดมสมบูรณ์ และสิ่งแวดล้อมน่าอยู่ปลอดภัย อยู่ร่วมกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้อย่างสันติและเกื้อกูล เกิดความสงบสุข ร่วมเย็น สามารถแก้ปัญหาความยากจนอย่างบูรณาการ มีภูมิคุ้มกันสามารถรับและใช้ประโยชน์จากกระแสการเปลี่ยนแปลงต่างๆ อย่างรู้เท่าทัน และมีบทบาทที่เข้มแข็งในการพัฒนาประเทศ ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ใช้แนวทางเสริมสร้างให้สังคมไทยอยู่เย็นเป็นสุข ด้วยวิถีปฏิบัติตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อนำชุมชน โดยเฉพาะในระดับหมู่บ้านให้สามารถขับเคลื่อนการพัฒนาด้วยการพึ่งตนเอง

คำถามการวิจัย

1. สภาพการพึ่งตนเองของชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ดเป็นอย่างไร
2. รูปแบบการพัฒนาขีดความสามารถการพึ่งตนเองของชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ดควรจะเป็นอย่างไร
3. ผลการใช้รูปแบบการพัฒนาขีดความสามารถการพึ่งตนเองของชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด เป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการพึ่งตนเองของชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด
2. เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาขีดความสามารถการพึ่งตนเองของชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด
3. เพื่อประเมินการใช้รูปแบบการพัฒนาขีดความสามารถการพึ่งตนเองของชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด

ขอบเขตการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขต ไว้ดังนี้

1. พื้นที่เป้าหมาย การวิจัย ระยะเวลาที่ 1 เป็นการศึกษาในเขตพื้นที่จังหวัดร้อยเอ็ด คือ หมู่บ้าน 2,466 หมู่บ้าน และใช้วิธีการกำหนดตัวอย่างตามสูตรทาโร ยามาเน ได้กลุ่มตัวอย่าง 345 หมู่บ้าน
2. ขั้นตอนการวิจัย การวิจัยครั้งนี้แบ่งเป็น 3 ระยะเวลา คือ
 - ระยะที่ 1 เป็นการศึกษาสภาพการพึ่งตนเองของชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ดว่าเป็นอย่างไร โดยใช้แบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น
 - ระยะที่ 2 เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาขีดความสามารถการพึ่งตนเองของชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด
 - ระยะที่ 3 เป็นการศึกษาเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาขีดความสามารถการพึ่งตนเองของชุมชน 1 ชุมชน คือ บ้านหนองสิม หมู่ที่ 11 ตำบลโนนสว่าง อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด
3. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย
 - 3.1 ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย ระยะเวลาที่ 1

3.1.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

- 1) ประชากร ได้แก่หมู่บ้านในจังหวัดร้อยเอ็ดจำนวน 2,466 หมู่บ้าน (สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดร้อยเอ็ด. 2552 : 2)
- 2) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ หมู่บ้านในจังหวัดร้อยเอ็ด 345 หมู่บ้าน โดยใช้วิธีการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามสูตรของ ทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane. 1973 : 727)

3.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ระยะที่ 2

กลุ่มตัวอย่างที่ 1 คัดเลือกตัวแทนชุมชนมาจำนวน 10 คน จาก 5 ด้าน ด้านละ 2 คน คือ ด้านจิตใจ ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านการเรียนรู้ และด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

กลุ่มตัวอย่างที่ 2 ได้แก่ ประชาชนชาวบ้าน ผู้กำหนดนโยบาย และนักวิชาการ จำนวน 15 คน ใช้การเลือกแบบเฉพาะเจาะจง

3.3 กลุ่มทดลองและตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย ระยะที่ 3

3.3.1 กลุ่มทดลอง ได้แก่ บ้านหนองสิม ตำบลโนนสว่าง อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด ทำการเก็บข้อมูลก่อน ระหว่าง และหลังการทดลอง

3.3.2 ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่

1) ตัวแปรอิสระ คือ รูปแบบการพัฒนาขีดความสามารถพึ่งตนเองของชุมชน (ระดับหมู่บ้าน) ในจังหวัดร้อยเอ็ด

2) ตัวแปรตาม คือ ขีดความสามารถพึ่งตนเองระดับหมู่บ้าน

นิยามศัพท์เฉพาะ

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัย ได้ให้คำนิยามศัพท์เฉพาะหรือศัพท์ปฏิบัติการ (Operational definition) ที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการพัฒนาขีดความสามารถพึ่งตนเองในของชุมชน ดังนี้

1. รูปแบบ (Model) หมายถึง โครงสร้างที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ
2. การพัฒนา หมายถึง กระบวนการที่ส่งเสริมให้ประชาชนภายในหมู่บ้านได้ร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้แนวคิด ประสบการณ์ และทักษะเพื่อปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของคนในหมู่บ้านให้มีความเป็นอยู่ดีขึ้น
3. การพึ่งตนเองของชุมชน หมายถึง การที่ประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชน มีความรู้ความสามารถ ประสบการณ์ และทักษะในการใช้ทุนทางสังคมที่มีอยู่ในหมู่บ้าน หรือถ้าไม่มีก็ใช้ความสามารถในการแสวงหาจากภายนอกหมู่บ้าน เพื่อนำมาใช้เป็นวัตถุดิบในการประกอบ

อาชีพร่วมกัน เพื่อให้สามารถพึ่งตนเองได้ทั้งทางจิตใจ สังคม เศรษฐกิจ การเรียนรู้ ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อมได้โดยมีปัจจัยที่เสริมสร้างให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือชี้วัดถึงขีดความสามารถ การพึ่งตนเอง

4. สภาพชุมชน หมายถึง สภาพทั่วไปทั้งที่มีอยู่โดยธรรมชาติ ได้แก่ ดิน น้ำ อากาศ แร่ธาตุ สัตว์ และสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น โครงสร้างพื้นฐาน ได้แก่ ถนน ไฟฟ้า โทรศัพท์สาธารณะ ชลประทาน ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม ภูมิปัญญาชาวบ้าน การรวมกลุ่ม และ ทรัพยากรมนุษย์ ที่ประชาชนภายในหมู่บ้านได้ร่วมกันบำรุงรักษาและนำมา ใช้เป็นเครื่องมือหรือ วัตถุประสงค์ในการประกอบอาชีพให้เกิดความเข้มแข็งสามารถพึ่งตนเองได้

5. ขีดความสามารถในการพึ่งตนเอง หมายถึง สภาพของประชาชน ในหมู่บ้านหรือ ชุมชนมีคุณธรรม จริยธรรม ยึดมั่นในระบอบประชาธิปไตย ประชาชนมีส่วนร่วมในการวางแผน เก็บข้อมูลของชุมชน ทำบัญชีรายรับรายจ่าย มีกองทุนในรูปแบบสวัสดิการและกิจกรรมส่งเสริม ให้คนในหมู่บ้านเป็นสมาชิกออมทรัพย์ ค้นหาภูมิปัญญาท้องถิ่น มีจิตสำนึกของ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และการรวมกลุ่มกันพึ่งตนเองในระดับชุมชนหรือกลุ่ม

6. เครื่องข่าย หมายถึง บุคคลหรือกลุ่มคน องค์กรหลายๆ องค์กรที่มีแนวคิด เป้าหมาย วิธีการทำงานกิจกรรมที่คล้ายคลึงกันหรือสนใจมารวมตัวเพื่อทำกิจกรรมร่วมกัน รวมทั้ง แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันและกัน เป็นการพัฒนาความรู้ให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้นหรือร่วมกัน ให้เกิดพลังมีอำนาจต่อรอง ไปสู่ความยุติธรรมในสังคม และร่วมกันทำให้บรรลุตามเป้าหมายของ เครื่องข่าย โดยเครือข่ายเกิดขึ้นได้ 2 แบบ คือ 1) เกิดขึ้น โดยธรรมชาติ มาจากสายสัมพันธ์ทาง เครือญาติ หรือมีความเชื่อดีอย่างเดียวกัน และ 2) เกิดขึ้น โดยการจัดตั้ง เกิดขึ้นจากความพร้อม ความต้องการของผู้นำและกลุ่มต่างๆ และการต่อรองจากองค์กรภายนอก

7. ภูมิปัญญา หมายถึง การนำแนวคิด ความรู้ เทคนิค กระบวนการ การสะสม ประสบการณ์มาสร้างให้เกิดการเรียนรู้และสรุปแนวความคิดรวบยอดจนสามารถพัฒนาสร้างสรรค์ สิ่งที่ดีและสามารถสืบทอดตัวอย่างที่ดีเป็นรูปธรรมที่เด่นชัดให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของตนเอง ครอบครัว ชุมชนและสังคมให้กับสาธารณะ

8. การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการให้ความรู้ระหว่างกันของบุคคล หรือกลุ่มบุคคล โดยผ่านกระบวนการสื่อสารแบบสองทางระหว่างบุคคลกับสื่อบันทึกความรู้หรือ ระหว่างบุคคลกับบุคคล โดยสามารถใช้เทคโนโลยี เป็นเครื่องช่วยในการแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้

9. สภาพที่มีผลต่อการพึ่งตนเอง หมายถึง

9.1 สภาพด้านจิตใจ หมายถึง การที่คนในหมู่บ้านมีคุณธรรม และจริยธรรม ความสามัคคีและความร่วมมือของคนในหมู่บ้าน และยึดมั่นในหลักการประชาธิปไตย

9.2 สภาพด้านสังคม หมายถึง การที่หมู่บ้านมีกลุ่มต่าง ๆ เช่น กลุ่มอาชีพเกษตร กลุ่มพิทักษ์สิ่งแวดล้อม กลุ่มฌาปนกิจ เยาวชน รวมทั้งการมีกองทุนในรูปแบบสวัสดิการแก่สมาชิกและระบบเครือข่ายพึ่งพาอาศัยกัน

9.3 สภาพด้านเศรษฐกิจ หมายถึง การที่คนในหมู่บ้านมีกิจกรรมลดรายจ่าย และเพิ่มรายได้ จัดทำบัญชีครัวเรือน มีการรวมกลุ่มกันเพื่อพัฒนาอาชีพหลักของหมู่บ้าน ส่งเสริมกิจกรรมการออมที่หลากหลาย และมีการดำเนินงานในรูปแบบวิสาหกิจชุมชน หรือกลุ่มที่มีการดำเนินงานในลักษณะเดียวกันกับวิสาหกิจชุมชน

9.4 สภาพด้านการเรียนรู้ หมายถึง การที่หมู่บ้านมีข้อมูลชุมชนมีการใช้ประโยชน์จากข้อมูลชุมชน ค้นหาและใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการสร้างมูลค่า มีการตั้งศูนย์เรียนรู้ในชุมชน และมีการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม

9.5 สภาพด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม หมายถึง การที่ประชาชนในหมู่บ้านมีจิตสำนึกของการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม มีการสร้างมูลค่าเพิ่มจากทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

10. การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม หมายถึง การศึกษาปัญหาและความต้องการของหน่วยงาน องค์กร กลุ่มองค์กรชุมชน ที่ผู้ให้บริการวิสาหกิจชุมชนที่ปฏิบัติงานประจำอยู่ โดยเน้นการวิเคราะห์ปัญหา ศึกษาแนวทางแก้ไขปัญหา วางแผนดำเนินงานเพื่อแก้ไขปัญหา การปฏิบัติตามแผน การติดตามผลประเมินผล การสรุปผลการสะท้อนผล และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยทุกขั้นตอนมีสมาชิกในกลุ่มผู้ร่วมวิจัยเข้าร่วมด้วย โดยมีเป้าหมายเพื่อปรับปรุงพัฒนางาน ดังนี้

1. การเสริมสร้างพลังอำนาจของผู้มีส่วนร่วม
2. ความร่วมมือผ่านการมีส่วนร่วม
3. การได้มาซึ่งความรู้โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ของนักวิจัยหลัก และผู้ร่วมวิจัย
4. การเปลี่ยนแปลงทางสังคม องค์กรและเครือข่าย

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ได้ตัวอย่างรูปแบบการพัฒนาขีดความสามารถการพึ่งตนเองของชุมชน ในจังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งจะนำไปสู่การประยุกต์ใช้ของหมู่บ้านต่าง ๆ ทั้งในจังหวัดร้อยเอ็ด เป็นประโยชน์ต่อการนำไปใช้
2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาจะได้แนวทางในการวางแผนนโยบาย ในการพัฒนาหมู่บ้านให้มีประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น